

علم بهتر است یا ثروت؟

حقیقت شرکت های دانش بنیان

هدای زاینده‌رودی

بر دانش، توافق کمی وجود دارد اما بر اساس ضوابط مختلف، بیشتر بانک‌ها و سازمان‌های دولتی توافق کرده‌اند که کسب و کارهایی را دانش بنیان بدانند که دارای ویژگی‌هایی همچون دانش فنی و مهارت بالای پرسنلی، نیروی کار با تحصیلات عالی، بالا بودن سطح تحقیق و توسعه درون شرکت و تولید محصولات و خدمات با منحنی عمر کوتاه و حاشیه‌های سود ناخالص بالا باشند. علاوه بر این، کسب و کار دانش بنیان یک فعالیت متعلق به بخش خصوصی با هویت حقوقی است که مهم‌ترین دارایی آن دارایی فکری است. در کسب و کارهای دانش بنیان، تحقیق و توسعه یک کار مقطعی و یک‌بار برای همیشه نیست؛ بلکه یک فرایند همیشگی و پویا است.

نقش پارک‌های علمی و فناوری در پیدایش شرکت‌های دانش بنیان
عدم تکمیل زنجیره ساختاری صنعت و دانشگاه، یکی از موانع توسعه علمی و اقتصادی کشورهاست. این امر موجب پیدایش شهرک‌ها و پارک‌های علم و فناوری در برخی کشورهای جهان شد که در ابعاد مختلف و با طیف گسترده‌ای از شرح وظایف به عنوان حلقه‌ای از زنجیره اقتصاد مبتنی بر فناوری توسعه یافتند. پارک‌های علمی و فناوری می‌توانند جریان دانش و فناوری را در میان دانشگاه‌ها، مؤسسات تحقیق و توسعه، شرکت‌های خصوصی و بازار به جریان انداخته و مدیریت نموده و به عنوان ابزار جلب شرکت‌های مبتنی بر فناوری در سطوح بین‌المللی شناخته می‌شوند. شکل‌گیری و توسعه بسیاری از پدیده‌های نوپهور تکنولوژیکی از درون این پارک‌ها می‌باشد. با توجه به آمار به دست آمده امروزه بیش از ۴۰۰ پارک علمی در سرتاسر دنیا هست و هنوز تعداد آن‌ها رو به افزایش است. بیشترین تعداد متعلق به آمریکا است که بیش از ۱۵۰ پارک علمی دارد و ژاپن رتبه بعدی را با ۱۱۱ پارک داراست. کشور چین توسعه پارک‌ها را در اواسط دهه ۱۹۸۰ آغاز کرد و اکنون حدود ۱۰۰ پارک دارد که ۵۲ پارک مصوب دولت ملی و بقیه مصوب دولت محلی هستند.

در کشور ایران نیز حدود ۲۹ پارک علم و فناوری وجود دارد که بیشترین آن در تهران با ۳ پارک، پس از آن استان‌های سمنان، اصفهان، هرمزگان و البرز هر یک با ۲ پارک. متأسفانه هنوز در ۸ استان کشور چنین مجموعه‌ای تشکیل نشده است. استان کرمان هم در جمع استان‌های با یک پارک می‌باشد.

مشکلات و موانع بر سر راه شرکت‌های دانش بنیان

• مشکلات فرهنگی:

برای فرهنگ‌سازی در این زمینه بایستی این تفکر که از پژوهش می‌توان درآمد ایجاد کرد صورت گیرد تا هم دغدغه پژوهشگران در این زمینه برطرف شود و هم نگاه جامعه نسبت به این موضوع اصلاح گردد.

• مشکلات و موانع دستگاه‌های اجرایی در حمایت از نوآوران و شرکت‌های دانش بنیان:

در بعضی از دستگاه‌های اجرایی، ساختار و ابزارهای قانونی مورد نیاز برای رفع نیازهای پژوهش و فناوری در راستای مأموریت سازمان وجود ندارد. از طرفی امکان عدم وجود تخصص و اشراف کامل به طرح‌های مطرح شده نوآوران نیز وجود دارد.

• مشکلات ناشی از نوپا بودن:

یکی از مشکلات شرکت‌های دانش بنیان به علت نوپا بودن و عدم اعتبار کافی نزد بانک‌ها و همچنین عدم آشنایی کافی بانک‌ها با فعالیت‌های فناورانه اخذ ضمانت‌نامه است.

• عدم داشتن یک برند معتبر:

در بحث صادرات محصولات‌های تک، بحث برندسازی مطرح است و عدم وجود برند قابل اطمینان سبب جلوگیری از صادرات محصولات دانش بنیان می‌شود.

• تأمین منابع مالی:

دولت راه‌حلی برای در اختیار قرار دادن منابع مالی به شرکت‌های دانش بنیان تعیین کرده اما راه‌های رسیدن به این منابع با دشواری‌هایی همراه

یکی از موضوعاتی که هر شخص در طول دوران تحصیل و در مدرسه حداقل یک‌بار آن را شنیده است و در مورد آن انشاء نوشته است موضوعی است با مفهوم «علم بهتر است یا ثروت؟». از طرفی آن قدر از فواید علم سخن به میان می‌آید که اگر برای لحظه‌ای هم می‌خواستیم به ثروت فکر کنیم به سرعت آن فکر را از ذهن پاک کرده و می‌نوشتیم علم بهتر است. البته که علم خوب است، اما همان طوری که امروزه مشخص شده است علمی بهتر است که منجر به کسب ثروت گردد و یا ثروتی بهتر است که از علم به دست آید. یکی از مصادیق تحقق چنین امر مبارکی ایجاد و گسترش شرکت‌های دانش بنیان است. چراکه انتظار اولیه در شکل‌گیری این شرکت‌ها، تبدیل ایده‌های تولیدشده در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به محصولی برای واحدهای تولیدی و تجاری‌سازی اعضاست. در واقع این امر بدیهی برای دستیابی به رشد اقتصادی از کانال دانش‌های کاربردی است.

مفهوم دانش بنیان و شرکت دانش بنیان

دانش، به مجموعه‌ای از دانش‌های تئوری، عملی، مهارتی و تجربی بشر اطلاق می‌گردد و امروزه این دانش است که جوهره اصلی شرکت‌ها را تشکیل می‌دهد و تفاوت شرکت‌ها در میزان، سطح و نوع دانش موجود در آن‌ها تعیین می‌شود. شرکت دانش بنیان یعنی مجموعه نیروی فکر و خلاقیت فرد یا گروهی در رسیدن به محصول و یا ایده‌ای که سبب ایجاد ثروت شود. به هیچ روی نباید برای شرکت‌های دانش بنیان، ساختاری معادل یک کارخانه متصور شد. اگر در شرکت‌های بزرگ و دانش بنیان دنیا کاوش نماییم، درمی‌یابیم که یک شرکت دانش بنیان هیچ وقت کارخانه و خط تولید ندارد. ولی متأسفانه در کشور ما هنوز به مقوله دانش بنیان به عنوان تولید و خط تولید نگاه می‌شود. دانش بنیان بودن یعنی تولید خلاقیت بیشتر و ایجاد مدل‌های کسب و کاری که تا پیش از این وجود نداشته‌اند؛ بنابراین می‌توان گفت شرکت‌های دانش بنیان از مهم‌ترین حلقه‌های این زنجیره تولید ثروت هستند.

انواع شرکت‌های دانش بنیان

به طور کلی شرکت‌های دانش بنیان را از بُعد مالکیت به دو دسته می‌توان تقسیم کرد: الف) شرکت‌هایی که فقط اعضای هیات علمی مالک آن هستند ب) شرکت‌هایی که دانشگاه‌ها نیز در آن مالکیت دارند. نکته‌ای که باید به آن دقت شود این است، در صورتی که سهام دانشگاه کمتر از ۵۰ درصد باشد، شرکت دانش بنیان، شرکتی خصوصی است و در صورتی که سهام دانشگاه ۵۰ درصد یا بیشتر باشد، شرکت دانش بنیان، شرکتی دولتی است. البته قابل ذکر است در حال حاضر تعدادی از اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها که دارای تجربیات مدیریتی ارزشمندی هستند دارای مجموعه‌ای از شرکت‌های دانش بنیان در حیطه تخصصی خود هستند. اگر چه بدون بررسی و ممیزی، دانش بنیانی تمامی آن‌ها قابل تأیید نیست! ولی نمی‌توان این نکته را نادیده گرفت که اصولاً دانش بنیان بودن خصوصیت کارکردی بوده و در قانون تجارت ایران ساختار حقوقی مستقلی ندارد؛ بنابراین با ارزیابی خصوصیت کارکردی، تعداد قابل ملاحظه‌ای از این مجموعه‌ها می‌تواند یک پتانسیل عینی برای احتساب کردن آن‌ها به عنوان شرکت‌های دانش بنیان باشند. بدیهی است تجربه، آشنایی، محیط کسب و کار از مهم‌ترین نقاط برتری این شرکت‌ها نسبت به شرکت‌های نوپا است.

ویژگی‌های کلیدی کسب و کارها و صنایع دانش بنیان

برای صنایع دانش بنیان یا کسب و کارهای دانش بنیان هنوز تعریف واحدی وجود ندارد. هر چند به نظر می‌رسد توافقی مبنی بر اینکه شرکت‌های دانش بنیان نسبت بالایی از دارایی‌های نامشهود را دارا بوده و به شدت به نوآوری به عنوان یک منبع رقابتی متکی هستند، وجود دارد. اگر چه در تعریف کسب و کار مبتنی

